

Sygn. akt II Ca 662/17

POSTANOWIENIE

Dnia 4 sierpnia 2017 r.

Sąd Okręgowy w Kielcach II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: **SSO Beata Piwko**

Sędziowie: **SSO Magdalena Bajor-Nadolska**

SSO Anna Pać-Piętak (spr.)

Protokolant: starszy protokolant sądowy Agnieszka Baran

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 4 sierpnia 2017 r. w Kielcach

sprawy ze skargi N. B. o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w Starachowicach z dnia 13 września 2010 roku,

sygn. I Ns 558/00 z wniosku S. B. i Z. B.

z udziałem S. S. (1), M. K. (1), K. S., R. S., A. S. (1), J. K. (1), K. S., M. K. (2), S. W. (1), M. B., J. K. (2), M. G., A. Ł., H. S., J. P. (1), D. A., B. S., A. D., K. K., G. S., B. A., R. Z., M. S., J. P. (2), A. M., R. M., B. J. i L. Z.

o zasiedzenie

na skutek apelacji N. B. od postanowienia Sądu Rejonowego w Starachowicach

z dnia 5 października 2016 r., sygn. akt I Ns 335/16

postanawia: uchylić zaskarżone postanowienie i sprawę przekazać do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Starachowicach, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sygn. II Ca 662/17

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 5 października 2016r., wydanym w sprawie I Ns 335/16, Sąd Rejonowy w Starachowicach oddalił skargę o wznowienie postępowania (pkt 1) oraz odstąpił od obciążania stron wydatkami pokrytymi tymczasowo z sum Skarbu Państwa (pkt 2).

Sąd Rejonowy ustalił, że postanowieniem z dnia 13 września 2000 roku Sąd Rejonowy w Starachowicach w sprawie I Ns 558/00 stwierdził, że S. i Z. małżonkowie B. na zasadzie małżeńskiej wspólności ustawowej nabyli przez zasiedzenie z dniem 30 grudnia 1989r. własność nieruchomości położonej w B. przy ul. (...), o powierzchni 1.114 m², oznaczonej jako działka nr (...) na mapie sytuacyjnej sporządzonej przez geodetę A. F., wpisanej do ewidencji Wojewódzkiego Ośrodka (...) w S. w dniu 22 marca 2000r. za numerem (...). W toku postępowania I Ns 558/00 wskazano, iż działka nr (...) była uprzednio w posiadaniu S. i S. małżonków W., którzy przekazali nieruchomość małżonkom B. w zamian za opiekę. Małżonkowie W. byli bezdzietni. S. W. (2) zmarła pierwsza, zaś S. W. (3) zmarł w 1979 roku. Uczestnikami postępowania w sprawie I Ns 558/00 było rodzeństwo S. W. (3).

Powołując się na powyższe Sąd Rejonowy stwierdził, że wniosek o wznowienie postępowania nie może zostać uwzględniony. Wnioskodawczyni N. B. wywodziła, że powinna być stroną postępowania I Ns 558/00, gdyż nieruchomość objęta tym postępowaniem miała stanowić majątek należący do jej dziadka ze strony ojca- D. S. (ojca A. S. (2) będącego ojcem wnioskodawczyni).

Sąd Rejonowy stwierdził, że wniosek nie może zostać uwzględniony z kilku powodów. Przede wszystkim wnioskodawczyni w żaden sposób nie udowodniła ani nie uprawdopodobniła, aby działka nr (...) stanowiła kiedykolwiek własność jej dziadka D. S.. Nadto, nawet przyjmując za wiarygodne twierdzenia wnioskodawczyni, jest widoczne, że D. S. miał mieć wolę wyzbycia się nieruchomości. Jak podała sama wnioskodawczyni- nieruchomość objęta wnioskiem miała zostać przekazana S. W. (2) przed wojną lub niedługo po wojnie. Dlatego zdaniem Sądu Rejonowego jest oczywiste, że D. S. chciał wyzbyć się władztwa nad nieruchomością i w sposób niekwestionowany przez pozostałych członków rodziny obdarować małżonków W., z wyłączeniem pozostałych członków rodziny. Sama wnioskodawczyni nie kwestionowała też prawa małżonków W. do władztwa nad nieruchomością.

Sąd pierwszej instancji podniósł, że pewną i niesporną okolicznością było samoistne posiadanie nieruchomości przez S. i S. małżonków W. przynajmniej od lat powojennych- lat pięćdziesiątych dwudziestego wieku. Brak bliższych dat pozwala jedynie domniemywać, iż pierwszą pewną datą posiadania byłby 1 stycznia 1960r. (skoro w bliżej nieokreślonych latach pięćdziesiątych wzniesiono dom), a przy założeniu, iż wskazano by posiadanie już w drugiej połowie lat pięćdziesiątych, do zasiedzenia mogło dojść w 1975-1980 roku. Z uwagi na to, że S. W. (2) zmarła pierwsza, posiadanie po jej śmierci mogło być kontynuowane przez jej męża S. W. (3). Dlatego, zdaniem Sądu, także z tego względu brak jest podstaw do wznowienia postępowania w sprawie I Ns 558/00. Sąd dodał, że nie wykazano aby po śmierci S. W. (2) ktokolwiek z rodziny obu zmarłych małżonków czynił jakiegokolwiek kroki prawne zmierzające do odzyskania nieruchomości, bądź ustalenia jej stanu prawnego czy choćby określenia praw spadkowych po zmarłych. Z uwagi na to, że to S. W. (3) był ostatnim samoistnym posiadaczem nieruchomości, w ramach sprawy I Ns 558/00 prawidłowo określono krąg uczestników jako spadkobierców S. W. (3), a tym samym wniosek o wznowienie postępowania nie może zostać uwzględniony.

Ubocznie Sąd Rejonowy odniósł, że zapatrywanie wnioskodawczyni co do celu jaki chciałyby osiągnąć poprzez wznowienie postępowania nieco różni się z przedmiotem postępowania. Wnioskodawczyni podniosła, że chciałyby uzyskać spłatę od S. B. w związku z nabyciem nieruchomości, gdzie obciążenie spłatami przy zasiedzeniu jest niemożliwe. Sama wnioskodawczyni nie kwestionowała samoistnego posiadania przez małżonków B..

Apelację od powyższego postanowienia wniosła N. B., zaskarżając go co do rozstrzygnięcia zawartego w punkcie 1 i zarzucając mu:

1/ sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego poprzez przyjęcie, iż w ramach sprawy I Ns 558/00 prawidłowo określono krąg uczestników jako spadkobierców S. W. (3), co skutkowało uznaniem, iż wniosek o wznowienie postępowania nie może zostać uwzględniony, podczas gdy wnioskodawczynię jako bratanicę S. W. (2) również należało zaliczyć do grona tych uczestników jako zainteresowaną w sprawie;

2/ naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy, to jest art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną i sprzeczną z zasadami doświadczenia życiowego ocenę zebranego materiału dowodowego, polegającą na braku należytego uwzględnienia dowodu z przesłuchania wnioskodawczyni oraz zeznań jej męża, a także powołanych przez nią dokumentów, z których wynika, iż po pierwsze wnioskodawczyni, należąca do kręgu spadkobierców ustawowych A. S. (2)- brata S. W. (2) miała prawo brać udział w w/w postępowaniu, a nadto, iż ona sama oraz członkowie jej rodziny wykonywali czynności właścicielskie w stosunku do nieruchomości objętej wnioskiem.

Podnosząc powyższe zarzuty wnioskodawczyni wnosiła o zmianę zaskarżonego postępowania poprzez uwzględnienie jej wniosku o wznowienie postępowania i uchylenie postanowienia o stwierdzeniu zasiedzenia i orzeczenie o oddaleniu wniosku o zasiedzenie.

Ponadto pełnomocnik wnioskodawczyni wnosił o zasądzenie od Skarbu Państwa na jego rzecz kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu według norm przepisanych.

S. B. wnosił o oddalenie apelacji.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja okazała się zasadna w takim zakresie, w jakim doprowadziła do uchylenia zaskarżonego postanowienia.

Zauważyć należy, że wniosek N. B. dotyczy wznowienia postępowania, które toczyło się w trybie nieprocesowym. A zatem w pierwszej kolejności miały do niego zastosowanie przepisy art. 524 k.p.c., a nie przepisy dotyczące skargi o wznowienie postępowania procesowego, na które to przepisy powołuje się Sąd Rejonowy (art. 401 pkt 2 k.p.c.).

Wznowienie na podstawie art. 524 § 2 może nastąpić tylko na żądanie osoby zainteresowanej, która nie była uczestnikiem postępowania. Chodzi tutaj o formalny udział w postępowaniu, a nie stopień bierności czy nawet całkowitą bezczynność zainteresowanego występującego w sprawie. Na przykład zainteresowany, który nie był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie, może dochodzić swych praw wyłącznie w drodze wznowienia postępowania (uchwała SN z dnia 13 września 1967 r., III CZP 60/67, OSNCP 1968, nr 3, poz. 37, NP 1970, nr 1, s. 127, PiP 1971, z. 2, s. 351 oraz wyrok SN z dnia 8 grudnia 1971 r., II CR 552/71, GSiP 1972, nr 4, s. 2). Stanowisko to potwierdził Sąd Najwyższy uchwałą składu siedmiu sędziów SN z dnia 20 kwietnia 2010 r., III CZP 112/09 (OSNC 2010, nr 7–8, poz. 98, LEX nr 570265), w której – nadając jej moc zasady prawnej – wyjaśniono, że niewzięcie przez zainteresowanego udziału w sprawie rozpoznawanej w postępowaniu nieprocesowym nie powoduje nieważności postępowania .

Wnoszący skargę, niebiorący udziału w sprawie, powinien – niezależnie od uzasadnienia przymiotu zainteresowanego – wskazać również, że został pozbawiony możliwości działania, oraz wyraźnie określić, na czym polegało naruszenie jego prawa, przy czym przez „prawo” – w pojęciu art. 524 § 2 – trzeba rozumieć prawo materialne (uchwała SN z dnia 18 grudnia 1974 r., III CZP 88/74, OSNCP 1976, nr 1, poz. 4, PiP 1977, z. 4, s. 124; por. także uzasadnienie uchwały SN z dnia 11 września 1991 r., III CZP 79/91, OSNCP 1992, nr 5, poz. 69, PS 1994, nr 3, s. 80).

Nakazując stosowanie przepisów o wznowieniu postępowania z powodu pozbawienia możliwości działania, art. 524 § 2 in fine odsyła do art. 401 pkt 2, art. 407 i 408.

W rozpoznawanej sprawie bezspornym jest, że N. B. nie była uczestnikiem postępowania w sprawie, która toczyła się przed Sądem Rejonowym w Starachowicach pod sygnaturą I Ns 558/00- o którego wznowienie wnosi. Sąd Rejonowy ustalił, że w toku tego postępowania wskazano, iż przedmiotowa działka nr (...) była uprzednio w posiadaniu S. i S. małżonków W., którzy przekazali nieruchomość małżonkom B. w zamian za opiekę. Małżonkowie W. byli bezdzietni. S. W. (2) zmarła pierwsza, zaś S. W. (3) zmarł w 1979 roku. Uczestnikami postępowania w sprawie I Ns 558/00 było jedynie rodzeństwo S. W. (3).

W doktrynie i orzecznictwie ugruntowane jest stanowisko, zgodnie z którym w sprawie o zasiedzenie do kręgu zainteresowanych należy zaliczyć nie tylko dotychczasowego właściciela i jego spadkobierców, ale także pozostałych – innych niż wnioskodawca- posiadaczy samoistnych, posiadaczy zależnych, osoby dysponujące prawem rzeczowym na zawiadywanej nieruchomości (por. np. uchwały SN z 18 grudnia 1974r., III CZP 88/74, z 8 lipca 1975r., III CZP 51/75, czy orzeczenie SN z 30 stycznia 2000r., I CKN 1359/00). W ocenie Sądu Okręgowego, rację ma skarżąca N. B. co tego, iż w sprawie o zasiedzenie toczącej się przed Sądem Rejonowym w Starachowicach pod sygn. I Ns 558/00 koniecznymi uczestnikami postępowania byli poprzedni właściciele, a także posiadacze nieruchomości położonej w B., oznaczonej jako działka nr (...). Nie ma sporu, że byli nimi S. i S. małżonkowie W., którzy już nie żyli w chwili wniesienia wniosku. Wbrew jednak wywodom Sądu pierwszej instancji, błędem było niewezwanie do udziału w sprawie jako zainteresowanych spadkobierców S. W. (2) (a bezspornie nie uczestniczyli oni w tym postępowaniu). Również bez przeprowadzenia w pełni postępowania dowodowego (oczywiście w ramach materiału dowodowego zaoferowanego przez wnioskodawców i uczestników) nie sposób przyjąć za Sądem Rejonowym, że

małżonkowie W. sami zasiadywali tę nieruchomości, a ponieważ S. W. (2) zmarła wcześniej to nieruchomość tę mógł zasiedzieć jedynie jej mąż i stąd konkluzja Sądu pierwszej instancji, że w sprawie I Ns 558/00 prawidłowo określono krąg uczestników jako spadkobierców po S. W. (2). W ocenie Sądu Okręgowego jest to twierdzenie co najmniej przedwczesne (bez ponownego przeprowadzenia postępowania w sprawie o zasiedzenie), zauważyć bowiem należy, że choćby w niniejszym postępowaniu ze skargi N. B. o wznowienie postępowania S. B. (wnioskodawca w sprawie I Ns 558/00) twierdził, że małżonkowie W. prawdopodobnie zakupili przedmiotową nieruchomość w latach pięćdziesiątych XX wieku.

Należy zgodzić się ze skarżącą co do tego, że Sąd Rejonowy błędnie przyjął, iż jej wniosek o wznowienie postępowania nie może zostać uwzględniony, gdyż krąg uczestników w sprawie toczącej się pod sygn. I Ns 558/00 był prawidłowy. Niewątpliwie N. B. jest osobą zainteresowaną w rozumieniu art. 524 § 2 k.p.c. Jak słusznie podkreśliła w apelacji, skoro S. W. (2) zmarła nie pozostawiając zstępnych, to do grona jej spadkobierców należy zaliczyć męża oraz jej rodzeństwo i rodziców (gdyby żyli w chwili jej śmierci). Jednym z braci S. W. (2) był A. S. (2)- ojciec wnioskodawczyni N. B.. Okoliczności te były Sądowi Rejonowemu znane, albowiem przeważającą część postępowania w sprawie o wznowienie poświęcił na poszukiwanie następców prawnych S. i S. małżonków W.. A zatem N. B. jako następca prawny zmarłej S. W. (2) należy do kręgu osób zainteresowanych w rozpoznaniu sprawy o stwierdzenie nabycia w drodze zasiedzenia przez S. i Z. małżonków B. własności nieruchomości położonej w B., oznaczonej jako działka nr (...). Natomiast niewzwanie jej do udziału w sprawie toczącej się w Sądzie Rejonowym w Starachowicach pod sygn. I Ns 558/00 naruszyło jej prawa i w tym zakresie jej apelacja okazała się uzasadniona. W orzecznictwie wyjaśniono, że obrazę art. 510 k.p.c. oraz innych przepisów kształtujących krąg osób zainteresowanych (np. art. 609 § 2 k.p.c.) należy traktować jako uchybienie procesowe, które w toku postępowania może być podnoszone w apelacji (por. uchwałę SN z dnia 31 stycznia 2008r., której nadano moc zasady prawnej, III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 5, poz. 55). Efektywnym narzędziem obronnym, z którego może skorzystać zainteresowany niebiorący udziału w postępowaniu jest skarga o wznowienie postępowania. W rozpoznawanym przypadku N. B. skorzystała właśnie z tego środka. Jako zainteresowana w rozstrzygnięciu sprawy o zasiedzenie poprzez niewzwanie jej do udziału w tym postępowaniu została ona pozbawiona możliwości działania w pojęciu art. 524 § 2 k.p.c.

Ponieważ art. 524 k.p.c. nie reguluje problematyki wznowienia postępowania nieprocesowego wyczerpująco, więc – w sytuacjach wykraczających poza jego unormowanie – należy stosować odpowiednio art. 399–416¹. Skarga o wznowienie postępowania (odpowiednio wniosek o wznowienie w postępowaniu nieprocesowym) podlega merytorycznemu rozpoznaniu we wznowionym postępowaniu dopiero wówczas, gdy okaże się, że jest ona dopuszczalna i dopuszczalne jest wznowienie, w tym w szczególności gdy okaże się, że istotnie zachodzą podstawy wznowienia postępowania. W pierwszej kolejności należy ustalić, czy podstawa skargi o wznowienie postępowania rzeczywiście istnieje, jeżeli tak to po przeprowadzeniu ponownego postępowania sąd – na zasadach określonych w art. 412 § 1 k.p.c. – podejmuje decyzję czy skarga ma wpływu na treść rozstrzygnięcia, czy też nie. Dotyczy to zarówno skargi opartej na podstawie restytucyjnej, jak i na przyczynie nieważności postępowania. Nieważność postępowania, jeśli nie prowadzi do odrzucenia pozwu bądź umorzenia postępowania, obliguje sąd we wznowionym postępowaniu do powtórzenia tych wszystkich czynności procesowych, które objęte są nieważnością (nawet powtórzenia całego postępowania). Nie oznacza to jednak w żadnym razie, że wydane po ponownym rozpoznaniu sprawy orzeczenie ma mieć charakter kasatoryjny. Dopiero jeśli powtórzone postępowanie prowadzi do takich samych wniosków końcowych, to skarga podlega oddaleniu, a wydany uprzednio w warunkach nieważności wyrok (postanowienie co do istoty sprawy) zostaje sanowany przez wydanie wyroku oddalającego skargę w niedotkniętym nieważnością i prawidłowo przeprowadzonym postępowaniu. W tym przypadku likwidacja uchybień w postępowaniu (*errores in procedendo*) likwiduje jednocześnie wadliwość wyroku (*errores in iudicando*), gdyż wydany prawidłowo pod względem formalnym wyrok oddalający skargę oznacza *de facto* powtórzenie poprzedniego rozstrzygnięcia. Cel skargi zostaje wówczas osiągnięty, gdyż stronom zapewniono wszelkie gwarancje procesowe, chociaż wynik postępowania jest taki sam (patrz M. Manowska, Komentarz do Kodeksu postępowania cywilnego, Tom I, LEX).

W rozpoznawanej sprawie co prawda nie mamy do czynienia- jako podstawą wznowienia- z nieważnością postępowania (por. uchwałę SN z 20 kwietnia 2010r., III CZP 112/09), ale z pozbawieniem możliwości działania.

Art. 524 § 2 k.p.c. in fine odsyła jednak w tym wypadku do art. 401 pkt 2 k.p.c., a zatem w wypadku skargi opartej na pozbawieniu możliwości działania należy postępować tak jakby zachodziła nieważność postępowania. A zatem Sąd powinien ponownie przeprowadzić postępowanie w sprawie o zasiedzenie. Ponieważ Sąd Rejonowy nie przeprowadził takiego postępowania wydanie merytorycznego orzeczenie z wniosku o wznowienie postępowania okazało się przedwczesne i prowadziło do uchylecia zaskarżonego postanowienia, i przekazania sprawy Sądowi Rejonowemu w Stachowicach do ponownego rozpoznania, o czym Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art.386 § 4 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

Przy ponownym rozpoznania sprawy Sąd Rejonowy- mając na uwadze fakt, iż N. B. jako zainteresowana w sprawie o zasiedzenie została pozbawiona możliwości działania- przeprowadzi ponownie postępowanie w sprawie o zasiedzenie i -o ile będzie to możliwe- ponownie przeprowadzi dowody zaofierowane przez S. B. i Z. B., nadto dowody zaofierowane przez N. B. i innych uczestników postępowania. Po przeprowadzeniu tego postępowania dokona oceny wpływu skargi o wznowienie na treść postanowienia zapadłego w sprawie I Ns 558/00 i podejmie stosowną decyzję- w myśl art. 412 § 2 k.p.c. w związku z art. 524 § 2 k.p.c.

SSO Anna Pać- Piętał SSO Beata Piwko SSO Magdalena Bajor Nadolska